

در این مقاله شما را با انواع نقوش تذهیب و اصطلاحات تذهیب (ختایی و اسلیمی) آن آشنا می‌شوید.

انواع نقوش تذهیب

بیشتر نقش‌های به کار رفته در تذهیب اسلیمی و خطایی است. انواع گره و واگیره در این نقش‌ها استفاده می‌شود. این نقش‌ها کاملاً انتزاعی بوده و در طول زمان به رشد و شکوفایی قابل توجهی رسیده است. طرح‌های تذهیب در قرن چهارم هجری عموماً بسیار ساده و بی‌پیرایه بوده و در قرن‌های پنجم و ششم طرح‌ها به نوعی انسجام رسیده و در قرن هشتم طرح‌هایی مجلل و نیرومند ایجاد شد. در قرن نهم، دهم و یازدهم طرح‌ها ظریف و پرمایه اجرا می‌شده است. در تعدادی از قرآن‌های باقی‌مانده از دوره سلجوقی، برای زمینه‌سازی و نقش‌های سر سوره‌ها از طلا و نقره استفاده شده است، که بیانگر استفاده از طرح‌های تذهیب در هنرهای دینی در طول تاریخ است.

اسلیمی

اسلیمی یا اسلامی نقشی است که از گذشته‌های دور برای آذین‌بندی ظرف‌ها، بافته‌ها و در حجاری‌ها به کار می‌رفته است و شاید در آن روزگاران نامی خاص داشته است. این نقش ظاهراً در دوره‌ی سلجوقی و تیموری به این نام شناخته شد.

نقش‌های اسلیمی عبارتند از:

گردش‌ها و پیش و خم‌های مدور تکراری اغلب به قرینه و گاه بی‌قرینه که بیشتر یادآور پیچش ساقه یک گیاه می‌تواند باشد.

چنگ

حرکت‌هایی که گرداگرد شاخه‌های اسلیمی را می‌گیرد چنگ گویند. این زائده‌های چسبنده مانند قارچ‌هایی هستند که در اطراف شاخه‌های درختان و ساقه‌های آنها می‌رویند و آنها را در برمی‌گیرد.

آموزش گام به گام نقوش سنتی ختایی

ختایی

گونه‌ای است از اسلیمی که طرح آن ظریف و نازک است و صرفاً دارای نقوش پیچ در پیچ گل‌وبوته است. ختایی از جمله نقوش‌های اساسی هنرهای تزئینی ایرانی است که از ترکیب گل، غنچه و برگ پدید می‌آید. بعضی‌ها بر این عقیده‌اند که این طرح را در دوره مغول از چین به ایران آورده‌اند. ولی بررسی سیر تکاملی کاربرد طرح گلها در دوره‌های مختلف از دوران هخامنشی تاکنون حاکی از آن است که این طرح در آثار این دوران بوده و به تدریج تکامل یافته است و شباهت میان نقوش ایرانی و چینی به دلیل وجود روابط فرهنگی، بازرگانی و سیاسی میان دو کشور می‌باشد. نقوش ختایی نقش-هایی گیاهی و گل و بوته مانند هستند که با ظرافت و نازکی در لابه‌لای نقوش اسلیمی در حرکت هستند.

عمده گل‌های ختایی عبارتند از گل شاه عباسی یا گل اناری ، گل پنبه‌ای یا برگ‌مو ، گل پروانه ، گل پنج‌پر و چهارپر و... که در طبیعت نیز یافت می‌شوند اما به طریقی قلم هنرمند تغییراتی در فرم اصلی آنها پدید آورده است.

دانلود طرح اسلیمی ختایی

لوتوس

به آن برگ ماهی نیز گفته می‌شود در کنار گل‌های ختایی به عنوان برگ بزرگ استفاده می‌شود.

سر لوحه

سر لوحه تزئینی است که در بالای صفحه نخستین کتابها ترسیم می‌شود و در واقع می‌توان گفت سرلوحه دروازه ورود به نقش گل و برگ ریز و نرمی می‌شود.

کتیبه

به سرلوحه‌های کوچکی که در متن آنها، عناوین مختلف کتاب را به رنگ طلایی یا شنگرف و یا سفید می‌نویسند کتیبه گفته می‌شود.

دهن اژدر

نقشی است به شکل دهان اژدها. ظاهراً این نقش از دوره تیموریان رواج یافت است.

ابرک

دایره‌های کوچک و به هم پیوسته‌ای هستند که شکل ابر کوچکی را نمودار می‌کنند و در کنار صفحه‌ی کاغذ نقاشی می‌شوند.

جدول

جدول عبارتست از خطوطی که بر دوردور صفحه تذهیب به جای گیره چینی ترسیم می‌کنند. جدول‌کشی گونه‌های مختلف دارد.

واگیره

یک قسمت از یک طرح بزرگ است. برای مثال اگر بخواهیم شمس‌های را طرح کنیم اول آن را به چند قسمت تقسیم می‌کنیم و طرح را در یک قسمت آن که واگیره نام دارد پیاده می‌کنیم.

این طرح در قسمت‌های دیگر تکرار می‌شود.

دفتر تمرین آموزش ختایی

آموزش گام به گام نقوش سنتی ختایی

محرابی:

نوعی نقش تذهیب است که نقش محراب مسجد در بالای طرح ترسیم شده است و انواع گوناگونی دارد.

انواع محرابی شامل: محرابی تصویری، محرابی درختی، محرابی دورنما، محرابی قندیلی، محرابی گل و بوته، محرابی هندسی، محرابی هزار گل.

دانلود طرح اسلامی محرابی

لچکی

لچکی $1/2$ مربع کامل را گویند که از قطر به دو نیم تقسیم شده باشد. لچکی را در گوشه‌های صفحه‌های تزئین شده و در حاشیه خطوط چلیپا نقاشی می‌کنند.

ترنج

شکلی چهار گوش، دایره یا بیضی مانند که با نقوش اسلیمی و ختایی (انواع اسلیمی) طرح شده باشد. به عبارت دیگر ترنج طرحی بدیع از دایره یا بیضی است که با نقوش اسلیمی و ختایی ترسیم شده است و معمولاً در وسط یک طرح تذهیب قرار می‌گیرد.

سر ترنج

نقوشی است به شکل لوزی کنگره‌دار که بالا و پایین ترنج رسم می‌شود (با همان نقوش ترنج)

دانلود طرح ترنج آماده

شمسه

شمسه معمولاً به شکل دایره یا چند ضلعی است که با نقش‌های اسلیمی و ختایی تزئین می‌شود و جایگاه آن مانند ترنج در مرکز طرح است و چون خطوطی مانند شعاع‌های خورشید از اطراف آن پراکنده می‌شود (شرفه) به آن شمسه می‌گویند.

شرفه

خطوط نقشه‌داری هستند که اطراف شمشه‌های بزرگ طراحی می‌شوند و شمشه را به شکل خورشیدی در می‌آورند که شعاع‌های آن به اطراف پراکنده است .

گره

گره یا نقش گره در تذهیب عبارت است از نقشی منظم که بسیار دقیق رسم می‌شود. به عبارت دیگر طرحی است که با پیچش‌های درهم و اشکالی گره مانند به یکدیگر متصل می‌شوند.

گاهی اوقات به محل اتصال قسمت‌های مختلف یک طرح نیز گره می‌گویند.

تاج

طرحی است در بالای صفحه تذهیب که شکل تاج دارد و به گونه‌های مختلف است. از تمامی یا نیمی از طرح تاج در تزئین سر لوحه کتابها استفاده می‌شود.

نیم تاج

۲/۱ تاج است که در یک صفحه طراحی می‌شود.

ترصیع

ترصیع در لغت به معنای گوهر نشانیدن است. در بعضی از کتاب‌های تذهیب، ترصیع به معنای نشانیدن جواهر در جای گل و بوته طرح تذهیب آمده است. ولی ترصیع در تذهیب تزئینی است که دو سر لوح در بالا و پایین ، همراه با دو ستون تذهیب شده در چپ و راست و یک حاشیه کامل تذهیب شده دارد. این نوع تذهیب را ترصیع کامل می‌گویند.

- انجام **مقاله و پایان نامه** رشته هنر (کلیه گرایش‌ها) مقطع کارشناسی و ارشد.
- چنانچه برای انجام پروژه و ژورنال دانشجویی خود، نیاز به کمک دارید **اینجا را کلیک** نمایید.
- جهت مشاوره با ما در ارتباط باشید. **واتساب - تلگرام**

پروژه هنر